

Byla C-689/20**Prašymo priimti prejudicinį sprendimą santrauka pagal Teisingumo Teismo procedūros reglamento 98 straipsnio 1 dalį****Gavimo data:**

2020 m. gruodžio 18 d.

Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas:

Sofijski rayonen sad (Sofijos apylinkės teismas, Bulgarija)

Nutarties dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą priėmimo data:

2020 m. gruodžio 18 d.

Ieškovas:

„Banka DSK“ EAD

Atsakovas:

RP

Pagrindinės bylos dalykas

Banko ieškinyje, kuriuo reikalaujama sumokėti pagrindinės sumos, kurios grąžinimo terminas buvo paankstintas, likutį ir pagal vartojimo kredito sutartį susidariusias palūkanas. Ieškovas reikalauja sumokėti nuo 2016 m. spalio 24 d. iki 2017 m. spalio 24 d. nesumokėtas skirtingo dydžio mėnesines įmokas ir iki paskutinio grąžinimo termino (2019 m. kovo 9 d.) likusią nesumokėtą pagrindinę sumą, kurios grąžinimo terminas buvo paankstintas: iš viso 4 105,27 BGN (apie 2 100 EUR); sutartyje numatytas palūkanas už laikotarpį nuo 2016 m. rugsėjo 24 d. iki 2017 m. lapkričio 9 d. – 668,93 BGN (apie 340 EUR) ir teisės aktuose nustatytus delspinigius – 84,06 BGN.

Prašymo priimti prejudicinį sprendimą dalykas ir teisinis pagrindas

Skolinančiojo banko pagal vartojimo kredito sutartį nustatyta palūkanų norma priklauso nuo to, ar vartotojas su banku yra sudaręs sutartį dėl su kredito sutartimi susietų mokėjimo paslaugų [toliau – papildomos paslaugos]. Todėl, prašymą priimti prejudicinį sprendimą teikiančio teismo nuomone, atsiranda problemų šiai

sutarčiai taikant nacionalinės teisės aktus dėl nesąžiningos konkurencijos. Kyla nemažai klausimų, kaip antai, ar tam tikrą praktiką teikiant vartojimo kreditus, kai naudojantis kitomis, su vartojimo kredito teikimu susietomis papildomomis banko paslaugomis, taikomos sumažintos palūkanos, galima laikyti „nesąžininga“ pagal Direktyvą 2005/29 dėl nesąžiningos komercinės veiklos; kokia apimtimi ši praktika laikytina nesąžiningomis sąlygomis pagal Direktyvą 93/13 dėl nesąžiningų sąlygų sutartyse su vartotojais; ir ar įvykdyti informavimo reikalavimai pagal Direktyvą 2008/48 dėl vartojimo kredito sutarčių.

Prejudiciniai klausimai

Prašymą priimti prejudicinį sprendimą teikiantis teismas teikia šiuos prejudicinius klausimus:

- „1. Ar Direktyvos 93/13/EEB 3 straipsnio 1 dalis kartu su šios direktyvos priedo 1 punkto e ir f papunkčiais bei Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos 15 straipsnio 2 ir 3 dalys turi būti aiškinamos taip, kad dėl sutarties sąlygų, pažeidžiant sąžiningumo reikalavimą, atsiranda pareigos vartotojo nenaudai, jeigu dėl šių sąlygų smarkiai išauga vartotojo mokesčiai pagal kredito sutartį tuo atveju, kai vartotojas savo darbo užmokesčio kas mėnesį neperveda į [sąskaitą] skolinančiajame banke, turint omenyje, kad jis pagal sutarties sąlygas yra įpareigotas įkeisti savo mokėtino darbo užmokesčio reikalavimą, neatsižvelgiant į tai, kaip ir kurioje valstybėje jis gauna savo darbo užmokesį?
2. Jeigu atsakymas į pirmąjį klausimą būtų neigiamas: ar Direktyvos 93/13/EEB 3 straipsnio 1 dalis kartu su šios direktyvos priedo 1 punkto e ir f papunkčiais turi būti aiškinama taip, kad dėl sutarties sąlygų, pažeidžiant sąžiningumo reikalavimą, atsiranda pareigos vartotojo nenaudai, jeigu dėl šių sąlygų vartotojas įpareigojamas ne tik pervesti savo darbo užmokesį į skolinančiojo ūkio subjekto [sąskaitą], bet ir naudotis kitomis jo paslaugomis?
3. Jei atsakymas į antrąjį klausimą būtų teigiamas: kokiais kriterijais turi vadovautis nacionalinis teismas, vertindamas nesąžiningumą? Ar pirmiausia reikia atsižvelgti į tai, kaip glaudžiai kredito sutarties dalykas susiejamas su papildomomis paslaugomis, kuriomis turi naudotis vartotojas, į papildomų paslaugų skaičių ir į nacionalinius teisės aktus dėl susietų pasiūlymų apribojimo?
4. Ar principas, pagal kurį nacionalinė teisė turi būti aiškinama atsižvelgiant į Sąjungos teisę, kaip nustatyta Sprendimo *Von Colson*, C-14/83, 26 punkte, taikomas aiškinant nacionalinės teisės aktus, kuriais reglamentuojamos kitos teisės sritys (konkrečiai – nuostatos dėl nesąžiningos konkurencijos), giminingos Europos Sąjungos teisės akto, kurį nagrinėdamas byla taiko nacionalinis teismas, taikymo sričiai (šioje byloje: Direktyva 93/13/EEB dėl nesąžiningų sąlygų sutartyse su vartotojais)?
5. Ar Direktyvos 2005/29/EB 7 straipsnio 2 dalis kartu su 6 straipsnio 1 dalies d punktu ir Direktyvos 2008/48/EB 10 straipsnio 2 dalies f punktu turi būti

aiškinama taip, kad pagal ją draudžiama pagrindinėje sutartyje dėl vartojimo kredito nurodyti mažesnę kredito palūkanų normą, jei kredito teikimas taikant šią palūkanų normą susiejamas su sąlygomis, nustatytomis sutarties priede? Ar atliekant šį patikrinimą reikia įvertinti, kaip suformuluotos sąlygos, pagal kurias sumažinama kredito palūkanų norma, taip pat tokio sumažinimo netaikymą ir priemones, dėl kurių iš naujo sumažinama palūkanų norma?

6. Ar Direktyvos 2005/29/EB 5 straipsnio 2 dalies b punktas turi būti aiškinamas taip, kad vertinant galimybę padaryti esminį poveikį vartotojų ekonominiam elgesiui reikia atsižvelgti į banko, teikiančio vartojimo kreditus, rinkos dalį, susijusią su vartotojų, kurie naudojami tokiais produktais, poreikiais?

7. Ar Direktyvos 2008/48/EB 3 straipsnio g punktas turi būti aiškinamas taip, kad išlaidos pagal sutartis, susijusias su vartojimo kredito sutartimi, kurias vykdančios pagal vartojimo kredito sutartį taikoma sumažinta palūkanų norma, sudaro bendros kredito kainos metinės normos dalį ir į jas reikia atsižvelgti apskaičiuojant šią normą?

8. Ar Direktyvos 2008/48/EB 3 straipsnio g punktas kartu su Direktyvos 93/13/EEB 5 straipsniu turi būti aiškinamas taip, kad neįvykdžius įsipareigojimų pagal sutartis, susijusias su kredito sutartimi, kai šis pažeidimas susiejamas su kredito palūkanų normos didinimu, bendros kredito kainos metinė norma taip pat turi būti apskaičiuojama atsižvelgiant į didesnę kredito palūkanų normą, taikomą neįvykdžius įsipareigojimų?

9. Ar Direktyvos 2008/48/EB 10 straipsnio 2 dalies g punktas turi būti aiškinamas taip, kad nurodžius netinkamą bendros kredito kainos metinę normą ūkio subjekto ir vartotojo (kaip skolininko) sudarytoje kredito sutartyje pripažintina, kad bendros kredito kainos metinė norma kredito sutartyje yra nenurodyta ir nacionalinis teismas turi taikyti nacionalinės teisės aktuose numatytas teises priemones, taikomas nenurodžius bendros kredito kainos metinės normos vartojimo kredito sutartyje?

10. Ar Direktyvos 2008/48/EB 22 straipsnio 4 dalis turi būti aiškinama taip, kad nacionalinės teisės aktų leidėjo numatyta sankcija, pagal kurią vartojimo kredito sutartis laikoma negaliojančia ir turi būti grąžinama tik suteikta pagrindinė suma, yra proporcinga tokiu atveju, kai vartojimo kredito sutartyje nėra nurodyta tiksli bendros kredito kainos metinė norma?“

Sąjungos teisės nuostatos ir jurisprudencija

Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos (OL C 202, 2016, p. 389) 15 straipsnio 2 ir 3 dalys.

1993 m. balandžio 5 d. Tarybos Direktyvos 93/13/EEB dėl nesąžiningų sąlygų sutartyse su vartotojais (OL L 95, 1993, p. 29; 2004 m. specialusis leidimas

lietuvių k., 15 sk., 2 t., p. 288) 3 straipsnio 1 dalis ir 5 straipsnis bei jos priedo 1 punkto e ir f papunkčiai.

2005 m. gegužės 11 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2005/29/EB dėl nesąžiningos įmonių komercinės veiklos vartotojų atžvilgiu vidaus rinkoje ir iš dalies keičiančios Tarybos direktyvą 84/450/EEB, Europos Parlamento ir Tarybos direktyvas 97/7/EB, 98/27/EB bei 2002/65/EB ir Europos Parlamento ir Tarybos reglamentą (EB) Nr. 2006/2004 (Nesąžiningos komercinės veiklos direktyva, OL L 149, 2005, p. 22) 7 straipsnio 2 dalis, 5 straipsnio 2 dalies b punktas ir 6 straipsnio 1 dalies d punktas.

2008 m. balandžio 23 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2008/48/EB dėl vartojimo kredito sutarčių ir panaikinančios Tarybos direktyvą 87/102/EEB (OL L 133, 2008, p. 66) 3 straipsnio g punktas, 10 straipsnio 2 dalies f ir g punktai bei 22 straipsnio 4 dalis.

1984 m. balandžio 10 d. Sprendimo *Von Colson*, C-14/83, EU:C:1984:153, 26 punktas.

2012 m. kovo 15 d. Sprendimo *Pereničová ir Perenič*, C-453/10, EU:C:2012:144, 43 ir 44 punktai.

2016 m. lapkričio 9 d. Sprendimo *Home Credit Slovakia*, C-42/15, EU:C:2016:842, 78 punktas.

2018 m. rugsėjo 19 d. Sprendimo *Bankia*, C-109/17, EU:C:2018:735, 48–50 punktai.

2018 m. rugsėjo 20 d. Sprendimas *EOS KSI Slovensko*, C-448/17, EU:C:2018:745.

2020 m. rugsėjo 10 d. Sprendimo *A.*, C-738/19, EU:C:2020:687, 37 punktas.

Nacionalinės teisės aktai

Prašymą priimti prejudicinį sprendimą teikiantis teismas nurodo nemažai byloje taikomų nacionalinės teisės aktų. Svarbiausių teisės aktų atitinkamų nuostatų tekstas:

***Zakon za zadalzheniata i dogovorite* (Įstatymas dėl prievolių ir sutarčių)**

149 straipsnis. Užtikrinant reikalavimo įvykdymą galima įkeisti <...> reikalavimą <...>.

***Zakon za zashtita na potrebitelite* (Vartotojų apsaugos įstatymas)**

68c straipsnis. Nesąžininga komercinė veikla draudžiama.

68d straipsnis. (1) <...>

(4) Nesąžininga laikoma klaidinanti ir agresyvi komercinė veikla <...>.

68e straipsnis. (1) Komercinė veikla laikoma klaidinančia, jei <...> ją taikant galima suklaidinti vidutinį vartotoją, net jei pati informacija faktiškai yra teisinga <...>.

(2) Aplinkybėms pagal 1 dalį priskiriama informacija apie:

<...>

4. kainą arba metodą, kuriuo ji apskaičiuojama, arba konkretaus kainos pranašumo buvimą;

<...>

68f straipsnis. (1) Be to, komercinė veikla laikoma klaidinančia, jei nepateikiama <...> visa svarbi informacija <...>.

(2) Taip pat klaidinančia laikoma bet kokia komercinė veikla, kurią vykdydamas ūkio subjektas nuslepia svarbią informaciją <...> ją nutylėdamas <...> arba pateikdamas neaiškiu būdu <...>.

68h straipsnis. Komercinė veikla laikoma agresyvia, jei ji priekabiavimu, prievarta, įskaitant <...> pernelyg didelę įtaką, žymiai apriboja arba gali žymiai apriboti vidutinio vartotojo pasirinkimo laisvę arba elgesį <...>.

68m straipsnis. (1) Vartotojas turi teisę atsisakyti remiantis nesąžininga komercine veikla sudarytos sutarties su ūkio subjektu, nutraukti sutartį arba pakeisti ją be sutarties šalies sutikimo ir pagal bendrąsias teisės nuostatas reikalauti žalos atlyginimo <...>.

143 straipsnis. Nesąžininga sąlyga su vartotoju sudarytoje sutartyje – tai bet kuri sąlyga, dėl kurios, pažeidžiant sąžiningumo reikalavimą, atsiranda ryškus neatitikimas vartotojo nenaudai tarp iš sutarties kylančių ūkio subjekto ir vartotojo teisių bei pareigų, nes ja:

<...>

9. reikalaujama, kad vartotojas sutiktų su sąlygomis, su kuriomis jis neturėjo galimybės susipažinti iki sutarties sudarymo;

12. <...> ūkio subjektui suteikiama teisė didinti kainą, vartotojui nesuteikiant teisės nutraukti sutartį, jeigu galutinė kaina yra per didelė, lyginant su ta kaina, dėl kurios buvo susitarta, kai buvo sudaroma sutartis;

<...>

18. nustatomos kitos panašios sąlygos.“

Zakon za potrebitelskia kredit (Vartojimo kredito įstatymas)

5 straipsnis. (1) Likus pakankamai laiko iki vartotojui taps privaloma kredito sutartis <...> kreditorius <...> pateikia vartotojui informaciją, kurios reikia, kad jis galėtų palyginti skirtingus pasiūlymus, siekdamas priimti informacija pagrįstą sprendimą dėl kredito sutarties sudarymo.

(2) Informacija pagal 1 dalį pateikiama naudojant „Europos tipinės informacijos <...>“ formą pagal priedą Nr. 2.

<...>

(4) Aiški ir suprantama informacija pagal 1, 2 dalis <...> bei standartinės sąlygos vartotojui suteikiamos nemokamai, raštu ar kitoje patvarioje laikmenoje <...>.

<...>

(7) Jei sudaroma kredito sutartis su kintama palūkanų norma, kuriai taikoma orientacinė palūkanų norma, kreditorius suteikia <...> vartotojui informaciją apie orientacinės palūkanų normos pavadinimą ir nurodo jos administratorių, taip pat nurodo su orientacine palūkanų norma susijusį poveikį vartotojui atskirame dokumente, kuris pridedamas prie „Europos tipinės informacijos <...>“ formos. Visa papildoma informacija, kurią kreditorius suteikia <...> vartotojui, pateikiama atskirame dokumente, kuris pridedamas prie formos pagal priedą Nr. 2.

<...>

10a straipsnis. <...>

(4) Vartojimo kredito sutartyje turi būti aiškiai ir tiksliai nustatyta veikla, už kurią susidaro mokesčiai ir (arba) reikalaujama komisinių, taip pat jų pobūdis, ir dydis.

11 straipsnis. (1) Vartojimo kredito sutartis suformuluojama suprantama kalba ir joje pateikiama ši informacija:

<...>

9. kredito palūkanų norma, jos taikymo sąlygos ir pradinei kredito palūkanų normai taikomas indeksas arba orientacinė palūkanų norma bei kredito palūkanų normos keitimo laikotarpiai, sąlygos ir tvarka; jei skirtingomis aplinkybėmis taikoma skirtinga kredito palūkanų norma – pirmiau nurodyta informacija apie visas taikomas normas;

9a. orientacinės palūkanų normos apskaičiavimo metodas pagal 33a straipsnį;

10. bendros kredito kainos metinė norma ir bendra vartotojo mokama kredito kaina <...>;

11. kredito gražinimo sąlygos vartotojui, įskaitant amortizavimo lentelę su informacija apie <...> įvairias nesumokėtas sumas, kurios mokėtinos taikant įvairias palūkanų normas siekiant užtikrinti amortizavimą;

12. kapitalo amortizavimo pagal terminuotą kredito sutartį atveju – informacija apie vartotojo teisę <...> gauti amortizavimo lentelę su nurodytomis sumokėtomis ir mokėtinomis sumomis; <...>

14. visi vienos ar kelių sąskaitų, skirtų kreditui aptarnauti (išmokamos lėšos ir mokėjimo operacijos) atidarymo ir tvarkymo mokesčiai, išskyrus atvejus, kai sąskaitos atidarymas nėra privalomas <...>;

15. kredito sutarties sudarymo dieną galiojanti pavėluotų mokėjimų atveju taikoma palūkanų norma ir jos tikslinimo tvarka bei visi mokesčiai, mokami nevykdant sutarties;

16. įspėjimas dėl pasekmių vartotojui, kai vėluojama sumokėti;

<...>

18. jei yra, laidavimas, kurį turi pateikti vartotojas;

<...>

19 straipsnis. (1) Bendros kredito kainos metinė norma – tai dabartinė ir būsima bendra kredito kaina vartotojui (palūkanos, kiti tiesioginiai ir netiesioginiai mokesčiai, komisiniai, atlyginimai <...>), išreikšta metiniu bendros kredito kainos procentu.

(2) Bendros kredito kainos metinė norma apskaičiuojama taikant priede Nr. 1 nurodytą formulę, atsižvelgiant į jame nurodytas bendrąsias nuostatas ir papildomas prielaidas.

(3) Apskaičiuojant bendros kredito kainos metinę normą nėra reikšmingi šie mokesčiai:

1. kurios vartotojas moka už bet kurio iš kredito sutartyje nustatytų jo įsipareigojimų nevykdymą;

<...>

3. sąskaitos, susijusios su vartojimo kredito sutartimi, tvarkymo išlaidos <...> ir kitos su mokėjimo operacijomis susijusios išlaidos, jei sąskaitos atidaryti neprivaloma ir su sąskaita susijusios išlaidos buvo aiškiai bei atskirai nurodytos kredito sutartyje arba bet kurioje kitoje su vartotoju sudarytoje sutartyje.

<...>

21 straipsnis. (1) Bet kuri vartojimo kredito sutarties sąlyga, kuria siekiama išvengti ir išvengiama šio įstatymo reikalavimų, yra negaliojanti.

<...>

22 straipsnis. Jeigu neįvykdomos sąlygos pagal <...> 11 straipsnio 1 dalies 7–12 punktus ir 20 punktą bei 2 dalį <...>, vartojimo kredito sutartis negalioja.

23 straipsnis. Jeigu vartojimo kredito sutartis pripažįstama negaliojančia, vartotojas grąžina tik grynąją kredito sumą ir nemoka palūkanų ar kitų kredito mokesčių.

24 straipsnis. Vartojimo kredito sutartims taip pat taikomi *Zakon za zashtita na potrebitelite* (Vartotojų apsaugos įstatymas) 143–148 straipsniai.

33 straipsnis. (1) Vartotojui vėluojant sumokėti, kreditorius turi teisę reikalauti palūkanų tik už vėlavimo laikotarpį nesumokėtą sumą.

(2) Jei vartotojas vėluoja sumokėti mokėtinas kredito įmokas, kompensacija už vėlavimą negali viršyti teisės aktais numatytos palūkanų normos.

<...>

1 straipsnis. Pagal šį įstatymą:

Bendra kredito kaina vartotojui – visos išlaidos, įskaitant palūkanas, komisinius, mokesčius, mokesčius už kredito tarpininkų paslaugas ir bet kuriuos kitus su vartojimo kredito sutartimi tiesiogiai susijusius mokesčius, kurie yra žinomi kreditoriui ir kuriuos turi sumokėti vartotojas <...>.

***Zakon za zashtita na konkurencsiata* (Įstatymas dėl konkurencijos apsaugos)**

15 straipsnis. (1) Draudžiami visi dviejų ar daugiau įmonių suderinti veiksmai, <...> kurių tikslas ar poveikis yra konkurencijos trukdymas, ribojimas arba iškraipymas atitinkamoje rinkoje, būtent tie, kuriais:

<...>

5. sutartys sudaromos tik kitoms šalims prisiimant papildomus įsipareigojimus ar sudarant papildomas sutartis, kurių pobūdis arba komercinė paskirtis neturi nieko bendra su pagrindinės sutarties dalyku ar jos įvykdymu.

(2) Visi susitarimai arba sprendimai pagal 1 straipsnį yra niekiniai.

<...>

(5) Tai, kad sutartyje su vartotoju yra nesąžiningų sąlygų, nereiškia, kad sutartis yra negaliojanti, jeigu ji gali būti taikoma ir be šių sąlygų.

16 straipsnis. (1) Draudimas pagal 15 straipsnio 1 dalį netaikomas susitarimams, sprendimams ir suderintiems veiksams, kurie daro nedidelį poveikį konkurencijai.

(2) Poveikis yra nedidelis, jei prekių ar paslaugų, kurios yra susitarimo, sprendimo ar suderintų veiksmų dalykas, rinkoje veikiančių įmonių bendra dalis neviršija šių viršutinių ribų:

1. 10 % atitinkamos rinkos, jei joje veikiančios įmonės konkuruoja tarpusavyje;

<...>.

36 straipsnis. <...>

(2) Draudžiama nemokamai arba tariamai už kitų prekių ar paslaugų kainą siūlyti arba teikti papildomus priedus prie parduotų prekių ar paslaugų; ši nuostata netaikoma nedidelės vertės reklaminei atributikai <...>.

<...>.

37a straipsnis. (1) Draudžiamas bet koks įmonės, kuri turi didesnę derybinę galią, veiksmas arba neveikimas, kuriuo, vykdant komercinę veiklą, pažeidžiančią sąžiningumo reikalavimą, daromas arba gali būti daromas poveikis šalies, turinčios mažesnę derybinę galią, ir vartotojų interesams. Nesąžiningais laikomi veiksmai ar neveikimas <...>, kaip antai taikomos nepagrįstai griežtos <...> sąlygos <...>.

(2) Didesnės derybinės galios aplinkybė vertinama atsižvelgiant į atitinkamos rinkos struktūros požymius ir į konkrečius atitinkamų įmonių teisinius santykius, atsižvelgiant į jų tarpusavio priklausomybės <...> apimtį.

Bylos aplinkybių ir proceso santrauka

- 1 2016 m. kovo 9 d. pagrindinės bylos šalys sudarė vartojimo kredito sutartį. Pagal šią sutartį atsakovui 36 mėnesiams suteikta 5 000 BGN (apie 2 550 EUR) suma. Kreditas suteiktas su kintama palūkanų norma, sudaryta iš šešių mėnesių EURIBOR sumos ir 7,606 % fiksuotos maržos.
- 2 Sutarties sudarymo metu faktinė metinė palūkanų norma buvo 8,2 %. Kreditas turėjo būti gražintas 36 lygiomis dalimis, kas mėnesį mokant po 159,24 BGN (apie 82 EUR).
- 3 Kredito sutarties 8 punkte nurodyta, kad sutartyje nustatyta pradinė palūkanų norma yra lengvatinė ir taikoma, jeigu atsakovas įvykdo sutarties priede Nr. 2

nustatytas sąlygas. Jei šios sąlygos neįvykdomos, fiksuota marža, sudaranti kredito palūkanų normos dalį, padidinama nuo pradinio 7,606 % dydžio iki 14,356 % (t. y. apie 6,75 %, todėl faktinė palūkanų norma beveik padvigubėja).

- 4 Be kredito sutarties dar buvo sudaryta sutartis dėl mokėtino darbo užmokesčio reikalavimo įkeitimo, kurioje atsakovas deklaravo, kad jis dirba Bulgarijos prekybos įmonėje pagal neterminuotą darbo sutartį.
- 5 2016 m. kovo 1 d. sutarties priede Nr. 2, kuri pasirašė ir atsakovas, nurodytos įvairių rūšių vartojimo kreditų lengvatos.
- 6 Pagal šio priedo 1.1.1. punktą, 8,20 % lengvatinės metinės palūkanų normos taikymo sąlygos galioja sudarius vartojimo kredito sutartį, jei skolininkas:
 - a) savo darbo užmokestį perveda į „Banka DSK“ EAD atidarytą sąskaitą;
 - b) įkeičia mokėtino darbo užmokesčio reikalavimą „Banka DSK“ EAD naudai;
 - c) įkeičia visus savo reikalavimus, susijusius su „Banka DSK“ EAD esančiomis sąskaitomis, banko naudai;
 - d) užsisako „Banka DSK“ EAD debeto kortelę;
 - e) dalyvauja „Banka DSK“ EAD „DSK Direkt“ internetinės bankininkystės sistemoje;
 - f) informuojamas ne mažiau kaip dviem žinučių paslaugos (SMS) būdais ir
 - g) kas mėnesį tiesioginiu debetu per „Banka DSK“ EAD apmoka ne mažiau kaip vieną sąskaitą faktūrą už komunalines paslaugas (elektra, telefonas, vandens tiekimas ir pan.) arba kas mėnesį sumoka minimalų 10 BGN įnašą į papildomą savanorišką pensijų fondą „DSK Rodina“.
- 7 Pagal priedo Nr. 2 1.2.1. punktą metinė palūkanų norma yra 8,70 %, jei skolininkas įvykdo tik sąlygas, nustatytas minėtuose a–c punktuose. Jeigu nepasinaudojama paslaugomis pagal d–g punktus (toliau – papildomos paslaugos) du mėnesius iš eilės, bet skolininkas įvykdo sąlygas pagal a–c punktus, pagal priedo Nr. 2 9.1.2. punktą kredito palūkanų norma nuo kito mėnesio įmokos padidinama 0,5 %, o metinė palūkanų norma vėl tampa 8,70 %.
- 8 Priedo Nr. 2 9.1.1. punkte numatyta, kad jei skolininko darbo užmokestis du mėnesius iš eilės nepervedamas į jo „Banka DSK“ EAD sąskaitą (t. y. neįvykdomos sąlygos pagal minėtus a ir b punktus), tačiau kredito įmoka mokama iš šios sąskaitos, nuo kitos įmokos kreditui taikoma 11,95 % palūkanų norma. Jeigu dvi ar daugiau įmokų sumokamos per vėlai, tuomet pagal 9.1.3. punktą visiškai netaikomos priede Nr. 2 numatytos palūkanų nuolaidos.
- 9 9.1.2 punkte numatyta, kad tinkamai amortizuojant kreditą galima „sugrąžinti“ nuolaidas, jei skolininkas vėl įvykdo sąlygas dėl jų taikymo – tokiu atveju jis turi

pateikti „Banka DSK“ EAD atitinkamą deklaraciją. Nėra nurodyta, ar ir kokiomis sąlygomis šis sugražinimas yra privalomojo pobūdžio.

- 10 Remiantis byloje gauta audito ataskaita, atsakovas kredito įmokas nustojo mokėti 2016 m. spalio 24 d. Ekspertas nurodo, kad nuo to laiko likusiai negražintai sumai ieškovas šioje byloje iki 2016 m. gruodžio 24 d. taikė 14,687 % metinę palūkanų normą, iki 2017 m. birželio 24 d. – 14,682 %, o iki 2017 m. lapkričio 9 d. – 14,624 % metinę palūkanų normą. Po šios datos kreditą pareikalautą gražinti nedelsiant ir sutartyje numatytos palūkanos nebuvo skaičiuojamos. Remiantis banko pateikta informacija, neįvykdyti kreditiniai įsipareigojimai sudaro 4 105,27 BGN pagrindinę sumą; sutartyje numatytos palūkanos sudaro 668,93 BGN, o delspinigiai – 84,07 BGN.
- 11 Visuotinai pripažįstama, kad daug Bulgarijos kredito įstaigų siūlo vartotojams mažesnes palūkanų normas, jei šie perveda savo darbo užmokestį į skolinančiajame banke esančią sąskaitą. Be to, reklamuojami kreditai, kurie, kaip tvirtinama, yra teikiami palankesnėmis sąlygomis už įprastas rinkos sąlygas, nes nereikalaujama „pervesti darbo užmokesčio“ į skolinantįjį banką. Todėl galima daryti išvadą, kad Bulgarijos bankininkystės rinkoje įprasta praktika įpareigoti skolininkus pervesti savo darbo užmokestį į skolinančiajame banke esančią sąskaitą.
- 12 Ieškovas, bankas „Banka DSK“ EAD, yra viena didžiausių rinkoje veikiančių kredito įstaigų, o remiantis žiniasklaidos duomenimis, ji užima apie 10 % rinkos dalį, t. y. pagal šį rodiklį ji yra pirmoje ar antroje vietoje. Pagrindinėje byloje prašymą priimti prejudicinį sprendimą teikiantis teismas nurodo, kad jis nerinko informacijos apie ieškovo užimamą rinkos dalį, nes neaišku, ar ši aplinkybė yra reikšminga byloje.

Glaustas prašymo priimti prejudicinį sprendimą pagrindimas

- 13 Prašymą priimti prejudicinį sprendimą teikiančio teismo nuomone, pagrindinėje byloje kylanti teisės taikymo problema sietina su ginčijamos vartojimo kredito sutarties priedo Nr. 2 sąlygomis.

Nesažiningos sutarties sąlygos

- 14 Prašymą priimti prejudicinį sprendimą teikiantis teismas pirmiausia abejoja, ar sąlygos dėl privalomo papildomų paslaugų naudojimo suderinamos su Direktyvos 93/13 3 straipsnyje įtvirtintu sąžiningumo reikalavimu, pirmiausia kalbant apie aplinkybę, kad kredito sutartyje nustatoma pareiga, kuria vartotojas suvaržomas, o kreditoriui suteikiamas konkurencinis pranašumas.
- 15 Prašymą priimti prejudicinį sprendimą teikiantis teismas pirmiausia prašo išaiškinti Direktyvos 93/13 3 straipsnyje vartojamą sąvoką „vartotojo nenaudai“. Jo nuomone, keltinas klausimas, ar vartotojo įpareigojimas pervesti darbo

užmokestį į sąskaitą banke, iš kurio jis gavo kreditą, savaime yra nepalankus vartotojui ir ar sąlyga, pagal kurią jis turi naudoti tam tikras papildomas paslaugas (kai kurios iš jų yra mokamos), kad jam būtų sumažinta taikoma kredito palūkanų norma, laikytina taikoma jo nenaudai visada, ar tik tam tikrais atvejais.

- 16 Be to, prašymą priimti prejudicinį sprendimą teikiantis teismas kelia klausimą, ar įpareigojimas pervesti darbo užmokestį į sąskaitą banke yra draudžiamas pagal Sąjungos teisę. Skolininkas šioje byloje yra trečiosios šalies pilietis, dirbantis Bulgarijoje veikiančiam darbdaviui, tačiau galintis keisti savo įprastą gyvenamąją vietą. Šiomis aplinkybėmis įpareigojimas pervesti darbo užmokestį į sąskaitą Bulgarijos banke galėtų būti laikomas kliūtimi naudotis savo teise pagal Pagrindinių teisių chartijos 15 straipsnio 3 dalį kartu su 15 straipsnio 1 dalimi, t. y. užmegzti darbo santykius kitoje Europos Sąjungos valstybėje narėje. Todėl, prašymą priimti prejudicinį sprendimą teikiančio teismo nuomone, reikia atsižvelgti į tai, kad nacionalinėje teisėje numatyta ir kita banko reikalavimų užtikrinimo priemonė – darbo užmokesčio reikalavimo įkeitimas, kaip nustatyta pagrindinėje byloje nagrinėjamoje sutartyje.
- 17 Jei Direktyvos 93/13 nuostatomis iš principo leidžiama bankui reikalauti, kad vartotojas pervestų savo darbo užmokestį į šiame banke esančią sąskaitą, tuomet keltinas klausimas, ar tokio įpareigojimo taikymas kartu reikalaujant naudotis papildomomis paslaugomis laikytinas nesąžininga sąlyga.
- 18 Norėdamas atsakyti į šį klausimą, prašymą priimti prejudicinį sprendimą teikiantis teismas turi išsiaiškinti, kokius kriterijus jis turi taikyti vertindamas sutarties sąlygų dėl papildomų paslaugų nesąžiningumą. Teismas tvirtina, kad Sąjungos teisėje nėra nuostatų, kuriomis ūkio subjektui būtų konkrečiai draudžiama reikalauti, kad vartotojai priimtų susietus pasiūlymus arba kuriomis šie pasiūlymai būtų ribojami (Renda, A. [koord.] „Tying and Other Potentially Unfair Commercial Practices in the Retail Financial Service Sector. Final Report.“ (2009), *Centre for European Policy Studies*, p. 147–149, pateiktas https://ec.europa.eu/finance/consultations/2010/tying/docs/report_en.pdf). Šios nuostatos taikomos tik ūkio subjektų tarpusavio sutartims, žr. SESV 101 straipsnio 1 dalies e punktą.
- 19 Pagal Bulgarijos teisę, tiksliau pagal *Zakon za zashtita na konkurentsia* (Įstatymas dėl konkurencijos apsaugos, toliau – ZZK) 36 straipsnį ir apskritai pagal ZZK 29 straipsnį, susieti pasiūlymai yra draudžiami. Turint omenyje Europos Sąjungos Teisingumo Teismo pastabą, kad taikant Direktyvą 93/13 reikia atsižvelgti ir į nacionalinius vartotojų apsaugos teisės aktus (Sprendimo A, C-738/19, 37 punktą ir jame nurodyta jurisprudencija), Teisingumo Teismas turėtų išsiaiškinti, ar vertinant su vartotoju sudarytos sutarties sąlygos sąžiningumą reikia atsižvelgti ir į nacionalines apsaugos nuo nesąžiningos konkurencijos nuostatas. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą teikiantis teismas mano, kad vertinant sąlygos nesąžiningumą būtina atsižvelgti į nacionalines konkurencijos taisykles.

Sąjungos teisę atitinkantis aiškinimas

- 20 Be to, prašymą priimti prejudicinį sprendimą teikiantis teismas kelia klausimą, kaip turėtų būti vertinamos nacionalinės taisyklės dėl nesąžiningos konkurencijos atsižvelgiant į Direktyvos 93/13 nuostatas.
- 21 Bulgarijos ZZK yra numatytos bendro pobūdžio taisyklės, draudžiančios susietus pasiūlymus, tačiau nėra nustatytos konkrečios sąlygos, kuriomis būtų galima taikyti šį draudimą. Bulgarijos teisės aktų leidėjas ZZK 36 straipsnio 1 dalyje nustatė draudimą nesąžiningai pritraukti klientus, įskaitant vertimą priimti susietus pasiūlymus. Be to, pagal ZZK 29 straipsnį draudžiama pritraukti klientus veiksmais, kurie yra nesąžiningi kitų įmonių atžvilgiu. Šiais draudimais iš esmės siekiama apsaugoti kitus ūkio subjektus, kurie tiesiogiai konkuruoja su pažeidimą darančiu ūkio subjektu. Vis dėlto, kadangi nesąžininga komercinė veikla yra draudžiama, atsižvelgdamas į minėtą jurisprudenciją, prašymą priimti prejudicinį sprendimą teikiantis teismas laikosi nuomonės, kad vertinant su vartotoju sudarytos sutarties nesąžiningumą reikėtų atsižvelgti ir į šį draudimą.
- 22 Prašymą priimti prejudicinį sprendimą teikiantis teismas, atsižvelgdamas į plačias ZZK 29 straipsnio ir 36 straipsnio 1 dalies aiškinimo galimybes, kelia klausimą, ar taikant pagal nacionalinę teisę nustatytą nesąžiningos konkurencijos draudimą jis aiškintinas atsižvelgiant ne tik į vartotojų sutartims taikomus sąžiningumo reikalavimus pagal Direktyvą 93/13, bet ir į Pagrindinių teisių chartijos 38 straipsnio reikalavimus. Jei toks aiškinimas būtų privalomas, nacionalinis teismas turėtų aiškinti pagal nacionalinę konkurencijos teisę nustatytus draudimus taip, kad būtų atsižvelgiama ne tik į konkurentų, bet ir į vartotojų interesus.
- 23 Be to, prašymą priimti prejudicinį sprendimą teikiantis teismas tvirtina, kad pagal Sprendimo *Von Colson*, C-14/83, 26 punktą pareiga aiškinti atsižvelgiant į Sąjungos teisę taikoma tik kalbant apie teisės aktus, kuriuos nacionalinis teismas tiesiogiai taiko nagrinėdamas bylą, ir kad ši pareiga netaikoma teisės aktams, kuriais reglamentuojami kiti klausimai. Šioje byloje prašymą priimti prejudicinį sprendimą teikiantis teismas turi nuspręsti, ar su vartotoju sudarytos sutarties sąlygos yra nesąžiningos pagal *Zakon za zashtita na potrebitelite* (Vartotojų apsaugos įstatymas), kuriuo į nacionalinę teisę perkeliama Direktyvos 93/13 reikalavimai, 143 straipsnį. Be to, šiuos reikalavimus reikia išnagrinėti atsižvelgiant į bendrąsias nacionalinės teisės taisykles, kurios nebuvo priimtos šiam Europos Sąjungos teisės aktui tiesiogiai įgyvendinti, t. y. atsižvelgiant į nuostatas, reguliuojančias nesąžiningą konkurenciją. Jeigu pastarosios nuostatos laikomos vartotojų apsaugos įgyvendinimo kriterijumi, tuomet prašymą priimti prejudicinį sprendimą teikiantis teismas mano (kadangi pagal Pagrindinių teisių chartijos [38] straipsnį iš principo būtina apsaugoti vartotojus), kad nacionalinės konkurencijos taisyklės turi būti aiškinamos atsižvelgiant į vartotojų interesus. Galiausiai jis atkreipia dėmesį į tai, kad apsaugant konkurenciją siekiama sudaryti geresnes sąlygas galutiniam vartotojui.

Nesąžininga komercinė veikla

- 24 Remiantis Europos Sąjungos Teisingumo Teismo jurisprudencija (Sprendimo *Pereničová und Perenič*, C-453/10, 43 ir 44 punktai, ir Sprendimo *Bankia*, C-109/17, 48–50 punktai), sutarties sąlyga, įtraukta vykdant nesąžiningą komercinę veiklą, kaip tai suprantama pagal Direktyvą 2005/29, yra elementas, kuriuo galima remtis vertinant sutarties sąlygos nesąžiningą pobūdį pagal Direktyvos 93/13 4 straipsnį.
- 25 Todėl prašymą priimti prejudicinį sprendimą teikiantis teismas turi patikrinti, ar ginčijamos kredito sutarties sąlygos tekstas laikytinas klaidinančia komercine veikla pagal Direktyvos 2005/29 7 straipsnio 2 dalį. Pirmiausia reikia atsakyti į klausimą, ar visada galima kalbėti apie nesąžiningą komercinę veiklą, jei vartojimo kredito sutartyje nurodoma metinė palūkanų norma, apskaičiuojama įtraukiant visas nuolaidas, taikomas naudojantis reikalaujamomis papildomomis paslaugomis, užuot nurodžius visada taikomą kredito palūkanų normą be nuolaidų ir tik po to tiksliau apibrėžus palūkanų normą, taikoma suteikus šias nuolaidomis. Taip pat reikia išsiaiškinti, ar teismas, vertindamas, ar komercinė veikla yra nesąžininga, turėtų atsižvelgti ir į palūkanoms taikomų nuolaidų suteikimo bei panaikinimo sąlygų formuluotę, ir į vartotojo galimybes susigaudyti šioje painioje sąlygų sistemoje.
- 26 Be to, į šį klausimą reikia atsakyti nepamirštant išsiaiškinti, ar šiuo būdu galima nurodyti palūkanų normą remiantis Direktyva 2008/48, pirmiausia jos 10 straipsniu.
- 27 Prašymą priimti prejudicinį sprendimą teikiančio teismo nuomone, taip pat kyla klausimas, ar nacionalinis teismas, vertindamas, ar komercinė veikla gali daryti poveikį vartotojo elgesiui renkantis prekių tiekėją ar paslaugų teikėją pagal Direktyvos 2005/29 5 straipsnio 2 dalies b punktą, turi atsižvelgti į ūkio subjekto, vykdančio atitinkamą komercinę veiklą, užimamą rinkos dalį. Šis klausimas keliamas todėl, kad nagrinėjamoje byloje buvo sudaryta vartojimo kredito sutartis, kuria asmuo iš principo susaistomas ilgam laikui, ir kuria gali būti reikšmingai paveiktas jo elgesys rinkoje. Skolininkas kreipiasi į (labiau pažįstamas) kredito įstaigas, kurios yra arčiau jo darbo vietos arba namų. Tai reiškia, kad jis dažniau susiduria su pasiūlymais, teikiamais tų rinkos dalyvių, kurie užima didesnę rinkos dalį. Todėl prašymą priimti prejudicinį sprendimą teikiantis teismas turi nustatyti, ar vertindamas komercinės veiklos klaidinančią arba vartotojui spaudimą darantį pobūdį jis turi atsižvelgti į ūkio subjekto padėtį atitinkamoje prekių ir paslaugų rinkoje.
- 28 Galiausiai prašymą priimti prejudicinį sprendimą teikiantis teismas nurodo, kad šioje byloje kalbama apie rinkoje įprastą bankų, t. y. [juridinių] asmenų, kurie užsidirba iš žmonių indėlių, praktiką. Todėl didesni bankai galėtų pritraukti daugiau skolininkų ir susaistyti juos nepalankiomis sąlygomis. Kyla klausimas, ar tuo atveju, jeigu nėra dominuojančios padėties (šioje byloje nebuvo nei nustatyta,

nei teigiama, kad ieškovo padėtis yra dominuojanti), vertinant, ar komercinė veikla yra nesažininga, būtų svarbu nustatyti užimamą rinkos dalį.

Bendros kredito kainos metinės normos apskaičiavimo metodas ir galimai neteisingo apskaičiavimo pasekmės

- 29 Šioje byloje keliami klausimai, kurie buvo iškelti byloje *K, C-229/20*, dėl bendros kredito kainos metinės normos apskaičiavimo pagal vartojimo kredito sutartį būdo, nes pagal *Zakon za potrobitelskia kredit* (Vartojimo kredito įstatymas) 22 straipsnį kartu su 11 straipsnio 1 dalies 10 punktu, vartojimo kredito sutartis, kurioje nėra nurodyta bendros kredito kainos metinė norma, yra negaliojanti ir vartotojas tokiu atveju turi grąžinti tik faktiškai gautą sumą be palūkanų ir mokesčių.
- 30 Šiomis aplinkybėmis reikia išsiaiškinti, ar vartojimo kredito sutartyje netiksliai nurodžius bendros kredito kainos metinę normą galima pripažinti, kad tokia norma apskritai nebuvo nurodyta. Ši prielaida, atrodo, sietina su reikalavimu vartotojų sutartyje numatyti aiškias sąlygas ir visus neaiškumus aiškinti ūkio subjekto nenaudai – *Zakon za zashtita na potrobitelite* (Vartotojų apsaugos įstatymas) 147 straipsnis kartu su *Zakon za potrobitelskia kredit* (Vartojimo kredito įstatymas) 24 straipsniu. Minėtomis nuostatomis į nacionalinę teisę perkeliamas atitinkamai Direktyvos 93/13 5 straipsnis ir Direktyvos 2008/48 23 straipsnis.
- 31 Europos Sąjungos Teisingumo Teismas jau turėjo progą Sprendime *EOS KSI Slovensko, C-448/17*, konstatuoti, kad neaiški sąlyga dėl bendros kredito kainos metinės normos dydžio neatitinka Direktyvos 93/13 4 straipsnio 2 dalies reikalavimų, todėl nacionalinis teismas turi teisę šių sąlygų netaikyti. Šioje byloje kyla klausimas, ar šis principas taikomas ir tuomet, kai ūkio subjektas nurodo netikslų bendros kredito kainos metinės normos dydį (jei iš tikrųjų jis netikslus) siekdamas suklaidinti vartotoją ir daryti poveikį jo pasirinkimo laisvei.
- 32 Norint atsakyti į klausimą, ar vartojimo kredito sutartyje netiksliai nurodžius bendros kredito kainos metinę normą galima pripažinti, kad tokia norma apskritai nebuvo nurodyta, būtina, atsižvelgiant į bylos faktines aplinkybes, atsakyti į dar vieną klausimą: ar mokesčius, kurie nustatyti už šioje byloje sutartą papildomų paslaugų paketą, reikia įtraukti į bendros kredito kainos metinės normos apskaičiavimo pagal vartojimo kredito sutartį formulę? Bendros kredito kainos metinės normos nustatymas yra visiškai suderintas Direktyvos 2008/48 3 straipsnio g punktu, todėl Teisingumo Teismas turi išsiaiškinti, ar apskaičiuojant bendros kredito kainos metinę normą reikia įtraukti mokesčius už papildomas paslaugas, kaip antai tokias, kurias šalys nustatė sutartyje.
- 33 Šiomis aplinkybėmis pirmiausia reikšmingas klausimas, ar minėtos papildomos paslaugos yra „būtina kredito suteikimo sąlyga“ arba ar „kreditas suteikiamas tik naudojantis“ šiomis papildomomis paslaugomis. Atsakydamas į šį klausimą Teisingumo Teismas turėtų atsižvelgti į tai, kad nors šioje byloje nėra tvirtinama,

jog atsakovas buvo suklaidintas prašant jo sutikimo teikti papildomas paslaugas, vis dėlto būdas, kuriuo yra suformuluotos sąlygos dėl palūkanoms taikomų nuolaidų, verčia jį susipažinti su daugeliu sutarties priedo Nr. 2 sąlygų. Be to, atkreiptinas dėmesys į tai, kad sutartį galima sudaryti be papildomų paslaugų, tačiau tokiu atveju bus taikomos visiškai kitokios palūkanos, ir kad dalis šių paslaugų (pavyzdžiui, sąskaitų faktūrų už komunalines paslaugas apmokėjimas naudojantis internetinės bankininkystės taikomąja programa) nėra tiesiogiai susijusios su kredito sutarties dalyku.

- 34 Dėl šio palūkanų normos apskaičiavimo metodo atsiranda dar keli papildomi klausimai. Pirmiausia abejotina, ar mokestis už papildomas paslaugas, kurios nėra įtrauktos į kredito sutartį, turi būti vertinamas nustatant bendros kredito kainos metinę normą. Jei jis neturi būti vertinamas, keltinas klausimas, ar padidinta palūkanų norma, kurią reikėtų mokėti nesinaudojant papildomomis paslaugomis, neturėtų būti laikoma kredito kainos dalimi (atitinkamai – bendros kredito kainos metinės normos nustatymo formulės dalimi).
- 35 Atsižvelgiant į minėtus du klausimus: ar pagal sutartį mokestis už papildomas paslaugas laikytinas bendros kredito kainos metinės normos nustatymo formulės dalimi ir ar galimai netiksliai apskaičiavus šią normą galima pripažinti, kad sutartyje ji apskritai nebuvo nurodyta, dar reikėtų išsiaiškinti, ar šioje byloje nacionalinė teisė numato tinkamą sankciją už klaidingą šios metinės normos nurodymą. Sprendime *Home Credit Slovakia*, C-42/15, [72] punkte Teisingumo Teismas konstatavo, kad nacionalinės teisės nuostatos, kuriomis vartojimo kredito sutartis pripažįstama negaliojančia dėl neesminių jos turinio netikslumų, gali būti laikomos neproporcinga sankcija pagal Direktyvos 2008/48/EB [23] straipsnį. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą teikiančio teismo požiūriu, šiuo atveju kyla klausimas, ar dėl kredito sutartyje netiksliai nurodytos palūkanų normos vartotojas gali nevykdyti sutartinių įsipareigojimų mokėti palūkanas ir mokesčius.